

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

Son 9 Jild 4

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

Саидов Сарвар Атабулло ўғли – катта илмий ходим, Имом Термизий халқаро илмий-тадқиқот маркази, илмий тадқиқотлар бўлими.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Хожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулов Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудири;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилевич – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Аҳмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат ҳавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Эргашев Икром Абдурасулович – юридик фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Каюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохид Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пулатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабобовна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xaynazarov Baxromjon Baxtiyorovich</i> RIVOJLANGAN O'RTA ASRLARDA PIRENEY YARIM OROLIDAGI KORTESLARNING JAMIYAT HAYOTIDAGI O'RNI	10-14
<i>Azizbek Xolliyev</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA ROSSIYA TOG'-KON SANOATIDA BRITANIYA SARMOYASINING TUTGAN O'RNI	15-20
<i>Mahkamov Abdiqayum Mahkamovich</i> SUDYALAR OLIY KENGASHINING SUDYALAR KORPUSINI SHAKLLANTIRISHDA TUTGAN O'RNI (TARIXIY TAHLIL)	21-25
<i>Eshimov Shaxridin Xujayorovich</i> SUD – HUQUQ TIZIMIDAGI TARG'IBOTCHILIK FAOLIYATI VA MA'NAVIY – MA'RIFIY ISHLAR (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	26-31
<i>Намазова Умида Нормурадовна</i> ИЛК ЎРТА АСРЛАР СУҒДДА НИКОҲ: ШАКЛЛАНИШИ, ТАРИХИЙ ИЛДИЗЛАРИ ВА ХУСУСИЯТЛАРИ	32-41
<i>Самадов Искандар Исмамович</i> ХОРАЗМ ХАЛҚ СОВЕТ РЕСПУБЛИКАСИ (ХХСР)ДА ЕР-СУВ МАСАЛАСИ	42-48
<i>Rustamova Madina Musoqulovna</i> SAMARQAND VILOYATI XOTIN-QIZLARNING ILM-FAN, TA'LIM VA INNOVATSIYALARGA QO'SHGAN HISSASI	49-56
<i>Jiyanbekova Sharofat Abdikaharovna</i> SOVET DAVRIDA KITOB TAQIQLARIGA NISBATAN O'ZIGA XOS SENZURA AMALIYOTLARI...	57-64
<i>Tursunov Javlonbek Akrom o'g'li</i> MUQADDAS QADAMJOLAR. SAMARQAND SHAHRINING TARIXIY TOPONOMIYASINING MUHIM TARKIBIY QISMI	65-68

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Tolipova Baxtigul</i> MAMLAKAT OZIQ-OVQAT SANOATIGA YO'NALTIRILGAN INVESTISIYALARNING EKONOMETRIK TAHLILI	69-77
<i>Mamanazarov Abdusamat Abdusaitovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PUL-KREDIT SIYOSATI KO'RSATKICHLARI TAHLILI	78-83
<i>Амбарцумян Анастас Алексеевич, Хасанова Руфина Раисовна</i> ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	84-96
<i>Meliyeva Nargiza Eshboyevna</i> INSON RESURLARINI BOSHQARISHDA RIVOJLANGAN DAVLATLARING TAJRIBASI	97-104

<i>Исраилов Рустам Ибрагимович</i> КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	105-109
<i>Jumaniyazov Inomjon To'raevich</i> APPLICATION OF ESG PRINCIPLES IN THE ACTIVITIES OF SOVEREIGN INVESTMENT FUNDS	110-120
<i>Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li</i> MINTAQAVIY MEHNAT BOZORIDAGI ISHCHI KUCHIGA TALAB VA TAKLIFNI ISTIQBOLLASHTIRISH YO'LLARI	121-129
<i>Mirxamidova Zahinabonu Mirxamid qizi</i> ROBOTLASHTIRISH DAVRIDA MEHNAT BOZORINING O'ZGARISHI: TO'RTINCHI SANOAT INQILOBI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI.....	130-138
<i>Kalbayev Muratbay Aytbaevich</i> AYLANMA MABLAG'LARNI TAHLIL QILISH METODOLOGIYASI	139-144
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Ernazarova Yorqinoy Ollaberganovna</i> RIVOJLANGAN DAVLATLARDA KADRLAR XIZMATINI TASHKIL ETISH: ODOB-AXLOQ QOIDALARI VA KASBIY MADANIYAT TALABLARIGA RIOYA ETILISHINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI	145-155
<i>Ahrorova Shahlo O'rinboyevna</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY QADRIYATLARNING TAKOMILLASHUVI JARAYONI	156-161
<i>Рахманов Баҳодир</i> АЛИШЕР НАВОЙИ КОМИЛ ИНСОН КОНСЕПСИЯСИДА СИНЕРГЕТИК ҲОЯЛАР ИНЪИКОСИ	162-170
<i>Нуралиева Насиба Ахмадқуловна</i> ЖАДИД МУТАФАККИРЛАРИ ИЖОДИДА ТАРБИЯГА ОИД ҚАРАШЛАРНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ	171-176
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Fayzulloev Otabek Muhammadovich</i> KATTALAR FOLKLORINING TARKIBIY QISMI – BOLALAR FOLKLORI HAQIDA.....	177-184
<i>Тоқимбетова Гулбахор Абатбаевна</i> ЎЗБЕК-ҚОРАҚАЛПОҚ АДАБИЁТШУНОСЛИГИДА ИРФОНИЙ ОБРАЗЛАР	185-190
<i>Yusupova Sadokat Alijon qizi</i> “BOBURNOMA”NING YAPONIYADA O'RGANILISHI	191-197
<i>Xudoyberdiyeva Gulmira Allaberdi qizi</i> JAHON TILSHUNOSLIGIDA POLISEMIYA HODISASIGA LINGVISTIK YONDASHUV (RUS VA INGLIZ TILSHUNOSLIGI MISOLIDA)	198-201
<i>Tangriyev Valisher Azamovich</i> SOMATIK IFODALAR ORQALI BERILGAN PARALINGVISTIK VOSITALARNING QIYOSIY TADQIQI: “ANOR” HIKOYASI MISOLIDA	202-206

<i>Abulova Zilola Azimovna</i> INGLIZ AFORIZMLARINING TARKIBIDA BIR JUMLA HAMDA QO'SHMA GAPLAR BILAN IFODALANGAN AFORIZMLAR XUSUSIYATLARI	207-201
<i>Qurbonova Dilnoza Olimovna</i> TYPES AND FUNCTIONS OF ADVERTISEMENT IN ENGLISH AND UZBEK.....	210-216
<i>Quljanova To'lg'anoy Shodiyor qizi</i> ASQAR MAHKAM IJODIDA BUVI OBRAZINING O'ZIGA XOSLIGI	217-221
<i>Babajanova Aziza Rustamovna</i> ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATIDA BAHOR MAVZUSINING BADIY TALQINI	222-227
<i>Khursanova Laylo Bakhtiyarovna</i> REPRESENTATION OF THE CONCEPT OF "PATIENCE" IN SPECIAL ENGLISH DICTIONARIES	228-232
<i>Diyorova Mohlaroyim Xamza qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA SIFAT SO'Z TURKUMI TADQIQI	233-238
<i>Samadova Visola Baxtiyor qizi</i> INGLIZ, O'ZBEK VA RUS TILLARIDA ANTONIM KOMPONENTLI FE'L FRAZEOLIGIK BIRLIKRLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI	239-242
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Tўлаганова Гулчехра Захитовна, Гофурова Дилафруз Мурод қизи</i> АЁЛЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛГАН ЖИНОЯТЛАРНИ ТЕРГОВ ҚИЛИШНИ РЕЖАЛАШТИРИШ, ЮЗАГА КЕЛАДИГАН ТЕРГОВ ВАЗИЯТЛАРИ ВА ВЕРСИЯЛАРНИ ИЛГАРИ СУРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	243-252
<i>Tosheva Maftuna Anvar qizi</i> INSON A'ZOLARI VA TO'QIMALARINING TRANSPLANTATSIYASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLAR	253-262
<i>Ikramov Sherzod Raximdjaniyovich</i> VOYAGA YETMAGAN SHAXSLARNI MODDIY TA'MINLASHDAN BO'YIN TOVLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	263-266
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Tohirova Mohigul Umir qizi</i> KO'RISHDA NUQSONI BOR SHAXSLARNING IJTIMOY UMIDSIZLIK DARAJASINI PSIXOLOGIK O'RGANISH. (L.I.VASSERMANNING "IJTIMOY FRUSTRATSIYA (UMIDSIZLIK) DARAJASINI DIAGNOSTIKA QILISH METODOLOGIYASI" ASOSIDA)	267-274
<i>Nasriddinov Dadaxon Komiljonovich</i> OLIY HARBIY TA'LIMDA FIZIKA O'QITISH SAMARADORLIGINI MOBIL ILOVALAR VA ROBOTOTEXNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YUZASIDAN OLIB BORILGAN PEDAGOGIK TAJRIBASINOV ISHLARI VA ULARNING NATIJALARI	275-281
<i>Xojaniyazova Inkar Jumanazarovna</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA DIDAKTIK MATERIALLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH MASALALARI	282-292
<i>Ashurova Marhabo Sayfulloyevna</i> BUXORO JADIDLARI VA YANGI USUL MAKTABLARIDA O'QITISH IMKONIYATLARI	293-301

<i>Алимова Нигора Исраиловна</i> ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ И ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ, НАХОДЯЩИХСЯ НА ДЛИТЕЛЬНОМ ЛЕЧЕНИИ	302-308
<i>Matajonova Gulnoza Karimovna</i> IJTIMOIY FANLARNI TEXNIKA YO'NALISHI TALABALARIGA O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	309-313
<i>Axmadjanova Madina Maxmudjon qizi</i> GRAMMATIK MINIMUM VA UNI O'QITISH METODLARI	314-319
<i>Norboyev Zafar Abdumuminovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA CEFR ME'ZONLARI ASOSIDA YANGI AVLOD DARSLIKLARINI YARATISH TEXNOLOGIYALARI	320-323
<i>Axmedova Zuxraxon Tulyanbayevna</i> QO'L TO'PI O'YININING JISMONIY JIHATDAN O'QUVCHILARNING O'QISHNI TUSHUNISHLARIGA TA'SIRI	324-329
<i>Юсупова Заррина Курбоновна</i> УНИКАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ И ВЫЗОВЫ В РАЗВИТИИ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ	330-334
<i>Ravshanova Xafiza Komilovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY ASOSLARI	335-340
<i>Nurbayeva Xolniso Uralovna</i> GENDER STREOTIPLAR GENDER MADANIYATNING TARKIBIY QISMI SIFATIDA	341-345
<i>Samatova Shohsanam Xolmuhammad qizi</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING TIZIMLI FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH MUHIM PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA	346-351
<i>Mustayeva Guliston Bo'riboyevna</i> TIBBIY TA'LIMDA AKS ETTIRISH AMALIYOTINING AHAMIYATI: UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANISHGA KO'MAKLASHISH	348-356
<i>Ahmedbekova Maxpuzaxon</i> TASVIRIY SAN'AT DARSLARIDA O'QUVCHILAR BILIMINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK VA INNOVATSION JIHLATLARI	357-362
<i>Utkirov Abbos Meyliyevich</i> ARTIFICIAL INTELLIGENCE IMPACT ON HIGHER EDUCATION QUALITY AND EFFICIENCY	363-388
<i>Xodiyeva Gulhayo Hasan qizi</i> BOSHLANGICH SINIF O'QUVCHILARIDA MATEMATIKA FANI ORQALI TANQIDIY-TAHLILIIY HAMDA MA'LUMOTLARNI TAHLIL QILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	389-393
<i>Maxliyo Qalandarova</i> UMUMTA'LIM MAKTEBLARIDA MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCILARNING MOLIIYAVIIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH SHAKLLARI VA USULLARI.....	394-399

Received: 30 August 2024
Accepted: 5 September 2024
Published: 15 September 2024

Article / Original Paper

ADVERBIAL PHRASEOLOGICAL UNITS WITH ANTONYM COMPONENTS IN ENGLISH, UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES

Samadova Visola Baxtiyor qizi

Teacher, Termiz State Pedagogical Institute

Abstract. This article deals with verb phraseological units with antonym components in English, Uzbek and Russian languages. The article examines the structural-semantic features of the phraseological units of this type, as well as the similarities and differences of the phraseological units of the three languages.

Key words: dominant word, subordinate word, verb, preposition, equal conjunctions.

INGLIZ, O'ZBEK VA RUS TILLARIDA ANTONIM KOMPONENTLI FE'L FRAZEOLGIK BIRLIKLARLARNING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Samadova Visola Baxtiyor qizi

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz, o'zbek va rus tillarida antonim komponentli fe'l frazeologik birliklar haqida so'z yuritiladi. Maqolada ushbu turga mansub frazeologik birliklarning struktur-semantik xususiyatlari, shuningdek, uchhala til frazeologik birliklarining o'xshash va farqli tomonlari tadqiq qilinadi.

Kalit so'zlar: hokim so'z, tobe so'z, fe'l, predlog, teng bog'lovchilar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I9Y2024N50>

Kirish. Fe'l frazeologik birliklar – fe'l bilan funktsional jihatdan bog'liq bo'lgan frazeologik birliklar bo'lib, uning asosiy komponenti fe'ldir. Fe'l frazeologik birliklar qiyosiy va qiyosiy bo'lmaganlarga bo'linadi.

Ingliz tilida qiyosiy fe'l frazeologik birliklar *“like” kabi* bog'lovchisi yordamida yasaladi:

To fight like cat and dog (mushuk va it kabi urushmoq) – it mushukday bo'lib yashash, tez-tez janjallashmoq;

Go up like a rocket and come down like a stick (raketa kabi yuqoriga chiqish va tayoq kabi pastga tushish) – raketa kabi uchib, shox-shabba kabi tushmoq, baland uchib, og'riqli tarzda tushmoq, yiqilmoq;

Go up and down like a yoyo (yoyo (ipli o'yinchoq) kabi yuqoriga va pastga tushmoq) – ko'tarilib tushmoq, tebranmoq;

O'zbek tilida o'rganilgan frazeologik birliklar orasida quyidagi qiyosiy antonim komponentli fe'l frazeologik birliklar aniqlandi:

Qilichi sinib, qalqoni teshilgan pahlavondek-tushkun, umidsiz, chorasiz *O't va suvday kelisha olmaydi* - murosa qilolmaydi.

Tugmaday narsani tuyaday qilmoq-bo'rttirmoq.

O'zbek tilida “-dek” “-day” qiyoshlash-chog'ishtiruv shakl yasovchi qo'shimchalaridan foydalaniladi. Rus tilida esa “kak” ya'ni “xuddi” o'xshatish-qiyoslash yuklamasi yordamida bog'lanadi.

Израть как кот с мышкой (с кем-л.)-aldamoq

Tahlil va natijalar. Qiyosiy bo'lmagan tobe bg'lanishga ega bo'lgan fe'l frazeologik birliklar to'ldiruvchi va to'ldiruvchi-hol munosabatlarni ifodalashi mumkin. To'ldiruvchi fe'l frazeologik birliklar, qoida tariqasida, iborada fe'ldan oldin turuvchi bo'lgan fe'l va otdan iborat. *Make head or tail of smth* (biror narsaning boshi yoki dumini yasamoq) – biror narsani tushunmoq, biror narsada o'quvi bo'lmoq);

To cost an arm and a leg (qo'l va oyoq bahosida turmoq) – juda qimmat turmoq, juda qimmat bo'lmoq;

To rain cats and dogs (mushuk va itlarni yog'dirmoq) – chelak kabi quymoq (yomg'irga nisbatan ishlatiladi);

To cut a long story short (uzun hikoyani qisqartirmoq) – qisqa qilib aytganda.

O'zbek tilining o'ziga xos xususiyati shundaki, fe'llar doimo gap oxirida keladi. Ingliz tilida og'zaki frazeologik birliklardagi otlar noaniq, aniq nol artikl bilan ishlatiladi, bu ingliz tilining o'ziga xos xususiyatidir:

Kulishini-da, yig'lashini-da bilmadi-xafa bo'lishini ham, xursand bo'lishini ham bilmadi. *To give somebody a Roland for an Oliver* (Kimgadir Oliver uchun Roland bermoq; Roland va Oliver – bir-birini mag'lub eta olmagan fransuz o'rta asr eposining qahramonlari) – munosib javob bermoq, muvaffaqiyatli o'tmoq;

Go round the sun to meet the moon (oyni kutib olish uchun quyoshni aylanib chiqmoq) – yaqin atrofdagi joyga uzoq yo'ldan bormoq, aylanma yo'lni amalga oshirmoq. *Set the wolf to keep the sheep* (qo'ylarni ushlab turish uchun bo'rini qo'ymoq) – echkini dalaga qo'yib yubormoq; ishonchsiz qo'llarga topshirmoq

Turn geese into swans (g'ozlarni oqqushlarga aylantirmoq) – odamlarning fazilatlarini bo'rttirib ko'rsatmoq;

Move heaven and earth (osmon va yerni siljitmoq) – favqulodda harakatlar qilmoq. Ingliz tilida biz tarkibida not inkor yuklamasi bo'lgan fe'l frazeologik birliklarni keltirib o'tamiz:

Not able to see the forest for the trees (daraxtlar uchun o'rmonni ko'ra olmaslik) – kichik tafsilotlarga e'tibor tufayli, asosiy narsani qo'ldan chiqarmoq, daraxtlar uchun o'rmonni ko'ra olmaslik;

Not able to make head or tail of something (biror narsaning boshini yoki dumini yasay olmaslik) – umuman hech narsani tushuna olmaslik;

Not to know if one is coming or going (biri kelayotgan yoki ketayotganini bilmaslik) – sarosimaga tushmoq; qaysi joyda ekanligini bilmaslik; gangib qolmoq.

Not to let one's left hand know what one's right hand does (o'ng qo'li nima qilayotganini chap qo'l bilmaslik) – g'amxo'rlik qilmoq, yaxshi ishlarini birovga bildirmasdan qilish. Ingliz tilining to'ldiruvchi-hol fe'l frazeologik birliklari tarkibida predloglar mavjud. Antonim komponentli fe'l frazeologik birliklarda quyidagi predloglarni uchratish mumkin: *in, on, out of*:

To be a square peg in a round hole (dumaloq teshikda kvadrat qoziq bo'lmoq) – o'zini joyida bo'lmaslik; o'ziga mos bo'lmagan joyda bo'lish.

Be a drop in the ocean (okeanda tomchi bo'lmoq) – biror narsa bilan solishtirganda juda oz miqdorda, kam hajmda bo'lmoq; = dengizda tomchi bo'lmoq;

Have an old head on young shoulders (yosh yelkalarda keksa insonning boshiga ega bo'lmoq) – yoshidan nisbatan dono, aqlli bo'lmoq;

Make a mountain out of a molehill ((molehill-ko'rsichqon qazib chiqargan tuproq uyumi) kichik tuproq uyumidan tog' yasamoq) – = pashshadan fil yasamoq.

Shuni ta'kidlash kerakki, ingliz va o'zbek tillarining o'rganilayotgan frazeologik birliklarida qo'shimcha munosabatlarni ifodalovchi antonim komponentli hol frazeologik birliklar ham mavjud:

Can't get there from here – bu yerdan u yerga yetib borolmaslik;

Come high, come low (baland kelgan, past keladi) – nima bo'lgan taqdirda ham sodir bo'lishi kerak bo'lgan ish albatta sodir bo'ladi;

Oldi-orqaga qaramay qochish – kimdandir qochish;

Tunni tongga ulab (kechayu kunduz qilmoq) – tinim bilmaslik.

Biz o'rganayotgan teng tuzilishga ega bo'lgan qiyosiy bo'lmagan fe'l frazeologik birliklarda teng bog'lanish (ayiruv bog'lovchisi "yoki" yordamida) kuzatiladi:

Make or break (yasamoq yoki buzmoq, sindirmoq) – yuksaltirish yoki yo'q qilish; bo'lsa bo'lar, bo'lmasa, g'ovlab ketar;

Sink or swim (cho'kmoq yoki suzmoq) – bo'lishi kerak bo'lgan ish bo'ladi; bo'lsa bo'lar, bo'lmasa, g'ovlab ketar *Stand or fall* (turmoq yoki yiqilmoq) – omon qolmoq yoki o'lmoq; yo ol xudo, yo ber xudo; bo'lsa bo'lar, bo'lmasa, g'ovlab ketar;

To kill or cure (o'ldirmoq yoki davolamoq) – yo davolamoq yoki narigi dunyoga ravona bo'lmoq;

To mend or end (tuzatmoq (yamamoq) yoki tugatmoq) – yo tuzatmoq yoki buzmoq. Shuningdek, ingliz tilidagi antonimik komponentli og'zaki frazeologik birliklar orasida biriktiruv bog'lovchisi yordamida teng bog'langan fe'l frazeologik birliklarni uchratish mumkin:

Wax and wane (ko'paymoq va kamaymoq, o'sish va tushish) – bir oshib, bir kamaymoq;

Spit and polish (tupurmoq va jilolamoq) – mukammal tartib, haddan tashqari aniqlik yoki mutanosiblik. O'rganilayotgan frazeologik birliklarda teng yoki tobe tuzilishga ega bo'lgan frazeologik birliklar bilan bir qatorda teng-tobe tuzilishga ega bo'lgan antonimik komponentli fe'l frazeologik birliklar ham aniqlangan:

Go for wool and come home shorn (yung olib kelish uchun borib, uyga o'zining yungi olinib qaytmoq) –, hech narsaga ega bo'lmasdan, o'zinikini yo'qotish;

To run with the hares and hunt with the hounds (quyonlar bilan yugurmoq va itlar bilan ov qilmoq) – ikki tomonlama o'ynamoq; bizga ham, sizga ham xizmat qilmoq.

Keltirilgan misollarda frazeologik birliklar "for", "with" predloglari va "and" bog'lovchisi yordamida ishlatiladi.

O'zbek tilida teng-tobe tuzilishga ega bo'lgan antonimik komponentli fe'l frazeologik birliklar quyidagi misollar bilan ifodalanadi:

O'ng va so'lni ajratmoq (o'ng va chapni ajratmoq) – yaxshi va yomonni ajratmoq, o'sish; ulg'ayish;

Kulishini-da, yig'lashini-da bilmadi – kuchli quvonchdan nima qilishni bilmaslik;

Keltirilgan misollarda frazeologik birliklar “*va*”, “*bilan*” bog‘lovchilari, “*-da*” yuklamasi bilan bog‘langan. Quyida kontekstda antonimik komponentlar bilan fe‘l frazeologik birliklardan foydalanishga misollar keltirilgan:

Go for wool and come home shorn (yung olib kelish uchun borib, uyga o‘zining yungi olinib qaytmoq) – hech narsaga ega bo‘lmasdan, o‘zinikini yo‘qotish;

“You are a pretty fellow, Mr. Mowbray of St Ronan’s – you are one of the happy sheep that go out for wool, and come home shorn” – Sent Ronanlik janob Moubrey, siz ajoyib yigitsiz,– siz uydан yung uchun chiqib ketib, uyga o‘zining yungi qir qilgan holda qaytgan baxtli qo‘ylardan birisiz;

Look smb, up and down (birovga yuqoriga va pastdan qaramoq) – boshdan oyoq razm solmoq:

“He looked her up and down. Through I must say, you’re absolutely rocking the hospital gown” – “U ayolga boshdan-oyoq qaradi. Aytishim kerakki, sizga kasalxona xalati juda yarashibdi”.

Go through fire and water – olov va suvni kechib o‘tmoq, har qanday sinovga bardosh bermoq:

“Sir Henry knows that I would go through fire and water to serve him, that I would sooner have lost my own right arm or my life that he should be hurt ...” – Janob Genri men unga xizmat qilish uchun qanday sinovlardan o‘tganimni biladi, u yaralanmasligi uchun sal qolganda o‘z hayotimni, eng kamida o‘ng qo‘limni yo‘qotishim mumkin edi.

Ingliz tilinig antonimik komponentlari bo‘lgan og‘zaki frazeologik birliklarda leksik variantlar ham mavjud:

O‘zaro sinonim fe‘l frazeologik birliklar:

Prove that black is white (qorani oq ekanligini isbotlamoq) – *swear that black is white (qorqni oq deya qasam ichmoq)* – qora rangni oq deb o‘tkazishga harakat qilmoq;

To be tied hand and foot – to be bound hand and foot – qo‘l-oyog‘i bog‘liq bo‘lmoq;

To curse up hill and down dale – to damn up hill and down dale (tepalikka (tog‘ga) va vodiya dan pastga tushib urushmoq) – qattiq urishmoq, biror narsa uchun jazolamoq;

To rain cats and dogs – to pour cats and dogs (mushuk va itlarni yog‘dirmoq) – chelakday quymoq (yomg‘ir). Miqdoriy variantlarga quyidagilar kiradi:

To struggle to keep body and soul together (tana va ruhni birga saqlash uchun kurashmoq) – qiyinchilik bilan omon qolish, tirik qolishga harakat qilmoq

Xulosa. Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, taqqoslanayotgan ushbu uchchala qarindosh bo‘lmagan va turli tizimli tillarda ko‘plab o‘xshashlik va farqli tomonlar mavjud.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining izohli frazeologik lug‘ati/Sh.Rahmatullayev-Toshkent: “O‘qituvchi” nashriyoti, 1978.-406 b.
2. Садыкова ,М. Краткий русско-узбекский словарь устойчивых выражений/ Qisqacha ruscha-o‘zbekcha barqaror iboralar lug‘ati/M.Садыкова.-Toshkent: “O‘qituvchi” nashriyoti, 1994.-96 c.
3. Кунин, А.В Большой англо-русский фразеологический словарь: ок.20000 фразеол. единиц/А.В. Кунин.-4-е изд. перераб. и доп.-М.: Русский язык, 1984.-944 с.
4. Литвинов П.П. 3500 английских фразеологизмов и устойчивых словосочетаний / П.П. Литвинов.- М.: Астрель: АСТ, 2007.-288 с.
5. Пархамович Т.В. “Англо-русский, русско-английский словарь фразеологизмов /Т.В. Пархамович.- Минск: Поппури, 2011.-128 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ**

№ 9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

**Ижтимоий-гуманитар фанларнинг
долзарб муаммолари**” электрон
журнали 2020 йил 6 август куни 1368-
сонли гувоҳнома билан давлат
рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой
тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-
уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).